

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemane pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za pri našanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 16. marcija 1900.

Politični oddelek.

Premogokopi na Slovenskem.

Huda jama, Brezno, Hrastnik, Trbovlje, Zagorje so premogokopi, ki so že 60 let odprti. Premogokop v Trbovljah je bil veliko let „tagbau“. Iz teh premogokopov je tekom let slovenska zemlja dala tujini veliko milijonov vrednosti, lahko se govori o milijardi. V teh premogokopih je delal Slovenec le kot knap, vodilni uradniki so bili Nemci. Lastniki teh premogokopov so tujci, ali tuje akcijske družbe. Knap je bil vedno slabo plačan, nemški uradnik dobro; marsikateri teh si je pridobil precejšnje premoženje. V tem kotu slovenskega Štajerja ležalo je in še leži velikansko naravno bogastvo.

Danes so odprti tudi premogokopi v Kočevju. Tudi ti so lastnina tuje družbe. Bog ve, koliko premoga in dobrega leži v mirniski dolini, v Št. Rupertu, Št. Janžu na Dolenjskem. V Št. Janžu se je delalo v premogokopu, a nehalo se je, ker ni bilo železnice, dasi je premog tako dober, kakor oni v Breznem ali v Hudi jami. Slovenska zemlja je le na polovico taka, da se lahko o njej reče, da zamore dobrega kmeta rediti. Veliko je Krasa, veliko je hribovja, koje slednje dosti kmetov ne more prerediti. Le Štajerska, Koroška, Gorenjska imajo zemljo za dobre kmetije in nekaj dolenjskih tal je za to. Zemlja naša ima nekaj tal za intenzivno obdelovanje v nekaterih produktih, kakor v vinu ter žlahtnem sadju. Ali dobra tretjina ljudi bi lahko doma v industriji delala in tam dobro izhajala. Napravimo s tema dvema činiteljema račun o našem narodovem gospodarstvu.

Kaj bi Angleži, Švičarji, Francozi, Nemci iz rajha na taki zemlji v našem kapitalističnem gospodarstvu vstvarili? Pripomnimo, da krije naša in hrvatska zemlja dosti železnih in svinčenih rud, tudi imamo veliko živega srebra. Veliko industrijelno gospodarstvo bi etabli-

rali ljudje druge izgoje na tej slovenski zemlji, ves slovanski jug bi potegnili v svoj delokrog in tukaj bi bil nastal bogat meščan, tukaj bi kmet svoje pridelke lahko in drago poprodal, tukaj bi fabrični delavec s časom, kakor drugod prišel do dobrih mezd, tukaj bi se nauki širili, tukaj bi realistični predmeti latinščino in grščino vrgli s prestola, naš, za tehnične opravke kar ustvarjeni človek bi danes bil najboljši tehnik industrije, vse ljudstvo bi imelo zraven izbornih ljudskih tehnične nadaljevalne ljudske šole, kakor Angleška, ves slovanski jug bi bil deležen tega razvoja in ta slovanski jug bi bil kinč vsake bogate dvžave! — Le ta slovenski premog in ta za tehnično delo pripravi slovenski človek bi ta veliki razvoj povzročila, ako bi bil v pravem času naš srednji stan spoznal svoj poklic.

Danes nimamo lastnih tehnikov, še medecincev lastnih ubogo malo. To imate od vaših latinskih in nemških šol! Še pojdejo milijoni iz slovenskega premoga v tuje roke; naš kmetski fant je le knap v premogokopih na naši zemlji; je slabo plačan, tako da jim skoraj hrbet obrne ter na tuje v delo hodi ter se tako domovini zgubi. Uradniki so tujci. Jedno ali dve majhne, neznatne tovarne stojijo v okrožju teh velikih slovenskih premogokopov in te so v tujih rokah. So kar le za ironiziranje vsega Slovenstva in našega „Nemštva“ postavljene.

Začetkoma pojemaajočega stoletja in še pred 50 leti so bili navedeni premogokopi za majhen denar dobiti. Tujci so prišli z majhnimi groši, in so jih pokupili. Slavni trboveljski „tagbau“ je malo stal. Prišla je južna železnica, ki je tikoma teh velikih štajerskih premogokopov vozila. Še tedaj se ni zmenilo naše meščanstvo. Prišli so tujci, osnovali akcijske družbe in zdaj je šlo, a narodovo to premoženje je šlo in hodi v tujino. Gospoda, zdajšnji ponemčenci, nekateri ste že precej starih slovenskih meščanskih rodovin, gospoda plemenitažka v naših krajih, tudi vi niste nič storili za pridobitev tega velikega premoženja, dasi ste bili na naših tleh merodajni.

Na Nemškem so ti ljudje drugače postopali. Vsa nemška kultura na Slovenskem v teh časih ni bila počenega groša vredna. Ali vas ponemčeni meščani na slovenskem Štajerskem ne boli, ko vidite, kaj bi lahko bilo nastalo prelepega modrnega gospodarstva na teh, tudi vaših slovenskih tleh, ko bi se v pravem času zavedli, da živite sredi največjega naravnega bogastva leni in brezbrizni? Tudi toplice ste puščali iz rok. Vemo, da začetki premogokopov, rudarstev, toplic veliko denarja snedo, ali kaj bi bilo nekaj žrtev napram milijonom vrednosti, ko je južna železnica odprla naš svet svetovnem prometu. Kante, nesreče je novodobno gospodarstvo povsod imelo v spremstvu. Radi bi zvedeli, — kdaj je na Slovenskem prva fabrična mašina delati začela! — Menda se je to zgodilo še le pred kakimi 15 leti! — Tu vidite gospodje ponemčeni kaj vam je vsa blažena nemška kultura, kakor ste jo vi kultivirali, donesla. Malo je napravila iz vas krepkih modernih gospodarjev. To pa zato ne, ker niste stali z narodovo maso v dotiki, ker ste jo vi meščani, — o kakem plemiču se to samo ob sebi razume, — čez rame gledali. Nemškim meščanom v rajhu, francoskim je že davno a 17—18 stoletju prišlo na um, da so udje narodovi in da brez naroda nič ne pomenijo da je le meščan tedaj krepak gospodar, ako ga krepak kmet zasloni. V teh deželah so se kmetje že v 18 stoletju rešili tlake in desetine, meščan jim je zraven vilo pomagal, francoski celo jim dal v veliki revoluciji brez vseh plačil odveznin proste lastine in sta potem oba ta dva važna činitelja v narodovem gospodarstvu povzdignila kmetijo in meščansko delo tako, da danes in že dolgo tudi industrija narodno gospodarstvo teh narodov zalagata. Tam se izseljuje prevečni ljud, pri nas pa najpotrebnejše moči kmetije in zdaj že tudi meščanstva mlajše moči. Ko bi se bili vi zadevali svoje naloge, bi danes slovanski jug avstrijskim državnikom kaj družega bil kakor je: rekrucijski okraj za prostake-vojake in davke in tudi avstrijska država kaj družega kakor je. Le tukaj in v gorenjem Štajerju je Avstrija imela pogoje lahkega večjega industrijelnega razvoja.

Na Trst nobeden vas ponemčencev ni gledal in gospodarsko se niste nikdar z meščani na Kranjskem, v Primorju pogovarjali. Neumne, nič vredne kazinske igrarice ste imeli, kjer so vas nemški uradniki in profesorji s frazami krmili, ljudje, ki sami nič poštenega niso znali. Še nikdar niso poslali kaj pametnega, več omikanega Nemca od zgoraj mej nas. Saj avstrijski Nemci sami v teh časih niso kaj prida ljudi izgojevali.

Zlaj upijemo vsi. Maščuje se vsak greh proti naravi in proti domoljubju.

Politični pregled.

Poslanska zbornica. — V seji dne 9. marca je bila volitev družega podpredsednika. Izvoljen je bil češki poslanec dr. Žaček. Dvořakov predlog, naj se razveljavi cesarska neredba iz l. 1854 se je odkazal justičnemu odseku in sprejel

se je predlog, naj vlada čim prej predloži načrt vojaškega kazenskega zakona in vojaškega kazenskega postopnika. — V seji dne 12. t. m. je tržaški poslanec dr. Hortis interpeliral vlado, zakaj je na poštnem pečatniku v Škedenju dala napraviti tudi slovensko imenovanje. Potem je prišel na razpravo rekrutni zakon za l. 1900. Generalna debata je bila prav kratka, a vseskozi politična. Oglasila sta se tudi dva slovanska poslanca, Berks in Pogačnik. Prvi se je zavzemal za narodno avtonomijo, drugi je govoril o zglaševanju rezervistov pri kontrolnih shodih in grajal, da se oficirji silijo, da morajo biti člani kazinskih društev. V imeni čeških poslancev je izjavil Engel, da so opustili obstrukcijo proti rekrutnemu zakonu zgolj z ozirom na cesarja in na državo, nikakor pa ne iz ozirov na vlado. V isti seji se je vnela ostra razprava, ker je socijalnopolitični odsek naznanil, da svojih posvetovanj o predlogih zastran premogarskega štrajka ni mogel končati. Ministrski predsednik Körber je naznanil, da predloži vlada po veliki noči načrt, s katerim se uredi premogarsko vprašanje z ozirom na vse interese, kar jih pride v poštev. Tudi o očitnem kršenju nevtralitete glede vojne v južni Afriki se je govorilo v tej seji, Körber je pojasnil, da vlada ni ničesar storila in ničesar opustila s čimur bi bila grešila proti nevtralnosti. Wolf pa s tem pojasnilom ni bil zadovoljen. Udrihal je ostro na razne strani in zahteval, naj se o vladnem odgovoru otvori debata, kar pa je zbornica odklonila. V seji dne 13. t. m. se je najprej dokončala razprava o rekrutnem zakonu. Zbornica je zakon sprejela. Potem se je vnela jako viharna debata glede premogarskega štrajka. Socijalni demokrat Daszynski je z največjo brezobzirnostjo razpravljal o premogarskih razmerah in ostro napadal vlado in njene organe ter lastnike premogokopov, mej katerimi se nahaja tudi član cesarske rodbine. Daszynski je bil poklican k redu, radi česar je prišlo do burnih prizorov, kateri so se pojavljali, ko je govoril krščanski socijalist Steiner in ko je krsčanski socijalist Gregorig prejel podpredsednika Pradeja, češ, da pač takoj poseže vmes, če se židom na prste stopi, da pa je trdovratno molčal, ko je Daszynski žalil člana cesarske rodbine. Zbornica je imela tudi včeraj sejo. Danes bo volila člane delegacije, potem pa pojde na počitnice.

Gospodska zbornica je imela dne 14. t. m. sejo, v kateri je sprejela rekrutni zakon in se izrekla proti temu, da bi se obrtni odsek proglasil permanentnim, kar je mej ljudskimi zastopniki obudilo največje ogorčenje.

Čehi in obstrukcija. — Čehom se zljaj očita nedoslednost, ker so odnehali od obstrukcije glede rekrutnega zakona, dočim ne marajo odnehati od obstrukcije glede druge železniške zveze s Trstom in glede tržaških pristanskih stavb. Zlasti se pritiska na Slovence, naj bi oni Čeha odvrnili od obstrukcije, prav kakor bi Slovenci ne vedeli, da hoče vlada s svojo predlogo o drugi železniški zvezi s Trstom samo dobiti potrební denar, da bi ne prišla v take stiske kakor Kaizl.

Narodna avtonomija. — Odstavljeni voditelj nemških nacionalcev dr. Steinwender je izdal te dni brošuro, v kateri se je zavzemal za podreditev Avstrije pod prusko komando in za ustanovitev skupnega parlamenta samo za Nemce na principu narodne avtonomije. Resni politiki se njegovim izvajanjem ne morejo načuditi.

Deželni zbori se skličejo še tekom prihodnjega tedna in sicer na dan 26. marca. Zborovali bodo do začetka meseca maja.

Papež Leon XIII. je obhajal pretekli teden devetdesetletnico svojega življenja. Z odkritosrčno ljubeznijo se ozira ob tej priliki vse katoliško krščanstvo na osivelega vladarja cerkve, ki kljubu svoji starosti in nemirnim časom z močno roko vodi težavne vladarske posle. Vse se mu klanja ob tej priliki od vladarja do najubornejšega delavca, od največje države do najbolj neznatnega društva. Tudi sovražniki katoliške